

Kulturfag(sdidaktik)?

Nikolaj Frydensbjerg Elf

Oversigt over oplæg / paper

- Del I tilbyder en videnssociologisk oversigt over forskningen i kulturfagsdidaktik med afsæt i fremmedsprogsdidaktikken og med fokus på tre videnskabsteoretiske temaer
- Del II tilbyder i forlængelse heraf en første tentativ analyse af et igangværende empirisk delstudie inden for *Faglighed og skriftlighed* om skrivning i dansk og engelsk forstået som kulturfag

Hvad menes med kulturfag?

- En 'kulturel dimension i fag' – som man underviser om
- Kunne (også) være et fag på skoleskemaet

Annette Søndergaard Gregersen (2009): Den kulturelle dimension i sprogfagene - kulturundervisning i et transnationalt perspektiv. In M. Byram, A. S. Gregersen, B. Henriksen, A. Holmen, K. Lund, M. Olsen & L. S. Stæhr (Eds.), Sprogfag i forandring - pædagogik og praksis. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Hvorfor undersøgelse af 'kulturfag'?

I/II

- Skoleintern begrundelse
 - 'Kultur' og 'kulturfag' findes som term i diverse tidligere og aktuelle læreplaner for fag og faglige studieområder
 - **Læreplan, engelsk, htx:** 'Engelsk er et færdighedsfag, et kulturfag og et vidensfag, der beskæftiger sig med de engelsksprogede områder og den globaliserede verden.'
 - **Læreplan, stx, dansk:** 'Fagets kerne er dansk sprog og litteratur. I arbejdet med dansk sprog og dansksprogede tekster i forskellige medier etableres et møde med kultur- og bevidsthedsformer i Danmark, Europa og den øvrige verden fra oldtiden til i dag.'
 - Lærere bliver i praksis afkrævet en forholden sig til at undervise i deres eget og andres fag som kulturfag – hvordan er de rustet til det, hvordan foregår det?

Hvorfor undersøgelse af 'kulturfag'?

III/II

- Skoleekstern begrundelse
 - Kulturforskning: Kulturelle opbrud og forandringer i samfundet – særligt globalisering, udvikling af nye kommunikations- og mediekulturer og individualisering
 - Et kritisk fokus i uddannelsesforskningen på kulturforståelser både ift. et bredt (ud)dannelsesperspektiv (kulturpædagogik) og ift. fagenes didaktik (kulturfagsdidaktik)
 - Ny gryende forskning at stå
 - Men også en forskning at diskutere og udvikle

En videnssociologisk oversigt

Forskning i sprogfag som kulturfag – dominerende tendenser og mulige udviklingsperspektiver

Videnskabsteoretisk tema	Dominerende tendens	Udviklingsperspektiver
A) Teoretisk interesse	Ideologikritisk ikke-homogeniserende transnationalt kulturbegreb anskuet ud fra en socialkonstruktivistisk grundopfattelse	Eksplorativt kulturbegreb
B) Genstandsfelt, metodologi og analytisk fokus	Særligt analytisk fokus på skolens kulturpædagogik og enkeltfag som kulturfag Grundskolen og læreruddannelsen. Teori-, styredokument- og praksisstudier.	Mange fag (alle fag?) undersøgt gennem 'metodisk mangefold' og analyseret i et sammenlignende kulturfagsdidaktisk perspektiv Ungdomsuddannelser og videnskabsfagene.
C) Fokus på kulturelle repræsentationsformer	Mundtlighed og skriftlighed (med vægt på det første) i alle medier	En kulturel semiotik knyttet til i princippet alle multimodale repræsentations- og kommunikationsformer

A) Dominerende teoretisk interesse

- Afsæt: Negativt bestemt
 - Opgør med et snævert finkulturelt kulturbegreb med stort K
 - Opgør med en national kulturel referenceramme
 - Opgør med homogeniserende, essentialiserende og naturaliserende kulturopfattelser og identitetsopfattelser
- Positivt bestemt: ny platform
 - ”Vi tager afsæt i et *dynamisk kultursyn* og et *funktionelt sprogsyn*.” (Gregersen, 2009b, p. 15)
 - ‘*Kulturundervisning er den aktive tilegnelse af kulturforståelse*’ (Byram & Risager, 1999, cit. en Gregersen, 2009a, p. 57)
 - Diverse nye kompetence- og dannelsesmål: ’udvikling af interkulturel kommunikativ kompetence’ (Byram); ’den interkulturelle sprogbruger som verdensborger’ i et transnationalt perspektiv (Risager)

A) Teoretisk interesse – i kritisk udviklingsperspektiv

- Et normativt antropologisk kulturbegreb i kultufagsdidaktik?!
- Det dominerende kulturbegreb problematiseres af konkurrerende kulturbegreber, fx det oplysningsfilosofiske og kunstnerisk-æstetiske
- Et mere eksplorativt kulturbegreb muligt?
- I et empirisk-analytisk perspektiv må man være åben og ikke-valoriserende overfor det der kan iagttages i felten
 - Såvel homogeniserings- som heterogeniseringstendenser
 - Såvel nationale som transnationale eller på anden vis stedsrefererende tendenser
 - Såvel ‘aktive tilegnelser af kulturforståelse’ som ..., ja, hvad? Andre positioneringsmuligheder

Delstudie *in progress* om skrivning i dansk og engelsk

- Projekt *Writing to Learn, Learning to Write*
- Jeg: Deltagende observation, inkl. dokumentindsamling, af skrivning i to cases: Martin i stx, Amalie i htx
- Skriftkulturer- og skriftpraktikker i dansk og engelsk – forskelle og ligheder?
- Analyseoptik: homogenisering / heterogenisering?

Homogenisering / heterogenisering i engelsk på gymnasieniveau

	Homogenisering af faglig skriftkultur	Heterogenisering af faglig skriftkultur
	'Essensen' af skriftkulturen i faget (bestemt ental)	Opbrud i fagenes skriftkulturer (ubestemt flertal)
	Veletablerede skriftpraktikker, knyttet til ekspliciterede eller implicitte genrer og skrivehandlinger.	Nye emergerende skriftpraktikker som kan være initieret af fag-, skole- og elevaktører
Engelsk	<p>'Essay' i eksamen og øvet i undervisning</p> <p>Standardundergenrer, fx abstractet på engelsk til en teknologirapport</p> <p>Skrivning forstået som verbalskrivning</p> <p>Klare referencer til mononationale kontekster (sprog-land-nexus)</p> <p><i>Feltnote af Torben fra hhx, nov. 2011: 'Det forekommer mig, at der ikke forekommer skriftlighed i engelsk i andre former end højt strukturerede øvelser. (...)Jeg spørger [læreren] om de skriftlige engelskopgaver altid er meget strukturerede, hvilken han bekræfter. Det skyldes, siger han, at de skal indøve de faste vendinger og udtryksmåder. Men i tredje semester begynder de med opgaver, hvor eleverne selv skal strukturere besvarelserne.'</i></p> <p>Positionering som aktiv tilegner i betydningen 'overtager af eksisterende kulturforståelse' knyttet til fagets dominerende skriftpraktikker og vidensformer.</p>	<p>Nye eksamensgenrer og -spørgsmål, fx web 2.0-orienterede opgaver i htx</p> <p>I undervisning: Proces-, projekt- og kollaborativt baseret multimodal skrivning referende til fler- eller transnationale referencerammer</p> <p>Metakognitiv skrivning med både fagligt og studiekompetenceudviklende sigte.</p> <p>Positionering som aktiv tilegner i betydningen 'deltagende meningsforhandler' af nye skriftpraktikker og vidensformer i faget</p>

[Blændet slide med empirisk eksempel]

Homogenisering / heterogenisering i dansk på gymnasieniveau

	Homogenisering af skriftkultur	Heterogenisering af skriftkultur
	'Essensen' af fagenes skriftkultur (bestemt ental)	Opbruddet i fagenes skriftkulturer (ubestemt flertal)
	Veletablerede skriftpraktikker, knyttet til ekspliciterede eller implicitte genrer og skrivehandlinger.	Nye emergerende fagligt samt elev- og skoleinstitutionelt initierede skriftpraktikker
Dansk	<p>Veletablerede skriftpraktikker knyttet til genrer.</p> <p>Fx 'de tre eksamensgenrer' i stx</p> <p>Skrivehandlinger knyttet til eksamensgenrer, fx 'redegørelse' og 'diskussion'</p> <p>Individuel produktorienteret skrivning</p> <p>Skrivning forstået som verbalskrivning</p> <p>Tekstressourcer refererer til nationalt afgrænselige steder, 'danske' tekster</p>	<p>Eksperimenter med brug af it i skriftlig eksamen (nye receptive og produktive former)</p> <p>Eksperimenterende undervisningspraktikker, fx journalistisk reportage og selvrefleksion (knyttet til studieområde), argumenterende skrivning i relation til "autentiske" medieplatforme</p> <p>Eksperimenter med kooperativ og kollaborativ skrivning, fx i forbindelse med respons og evaluering af skrivning</p>

Diskussion

- I hvilken udstrækning kan man tale om at der i disse år sker en kulturfagliggørelse eller kulturalisering af ethvert vidensdomæne, og hvilken betydning har det for fagenes didaktik?